

Stanowisko Zarządu Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Wielkopolski

z dnia 29 października 2024 roku

w sprawie: Zarządzania siecią szkół w gminach i powiatach

Aktualne trendy demograficzne pokazują jednoznacznie spadek liczby mieszkańców, ze względu na malejący przyrost naturalny. Sytuacja ta ma wpływ na wiele aspektów życia społecznego, w tym między innymi na rozwój oświaty. Wiele samorządów staje przed trudną koniecznością reorganizacji systemu sieci szkół na terenie danej JST, głównie z przyczyny niewielkiej liczby dzieci uczęszczających do oddziałów oraz wysokich i stale rosnących kosztów utrzymania. Inne jednostki, głównie zlokalizowane w pobliżu dużych ośrodków miejskich, stają przed szeregiem problemów związanych z planowaniem liczby dzieci w oddziałach. Zarządzanie siecią szkół w aktualnych warunkach prawnych jest niezwykle trudne.

Z badania ankietowego przeprowadzonego przez Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Wielkopolski wśród wielkopolskich samorządów lokalnych w okresie od 2 do 16 października 2024 roku wynika, że blisko 20% ankietowanych jest w trakcie procesu likwidacji szkoły lub planuje takie działanie w bliższym lub dalszym okresie (ankietę wypełniło 159 JST). Jednocześnie dane pokazują, że zaledwie 10% ankietowanych z powodzeniem przeprowadziło procedurę likwidacji placówki na swoim terenie w ciągu ostatnich 5 lat. W 2016 roku na podstawie nowelizacji ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw wzmocniono uprawnienia kuratorów oświaty, ograniczając tym samym autonomię samorządom w tej materii. Podjęcie procedury likwidacji szkoły to zwykle efekt wielu analiz, wyliczeń i konsultacji społecznych. Aktualnie wydatki oświatowe stanowią dużą część budżetów JST, gdzieśgdzie dochodzącą już nawet do 50% całego budżetu, a dynamika wzrostu wydatków w tym obszarze jest niewspółmierna do wzrostu subwencji oświatowej. Coraz większe oszczędności w wydatkach oświatowych, wynikają z potrzeby racjonalnego i efektywnego zarządzania finansami publicznymi.

Zmiana środowiska politycznego sprawującego władzę, po prawie roku posiadania władzy, nie przyniosła oczekiwanych przez stronę samorządową rozwiązań w powyższych kwestiach. Wieloletnie ograniczenia w możliwości kształtowania sieci szkół przez samorządy, kładą się niestety cieniem na zapowiadane przez aktualnie sprawującą władzę środowiska polityczne reformy, których, po uzyskaniu realnych możliwości wprowadzania zmian, jak na razie nie widać.

Strona samorządowa ma świadomość, że aby proces likwidacji lub przekształcenia szkół miał szansę powodzenia, konieczna jest akceptacja ze strony rodziców, nauczycieli i radnych. Bez tego każda próba likwidacji placówki może być skazana na porażkę. Dodatkowo samorząd powinien mieć konkretny plan dotyczący zagospodarowania pozostałej po szkole infrastruktury. Niestety bywa tak, że pomimo racjonalnych argumentów popartych analizami i wyliczeniami oraz konkretnej propozycji zagospodarowania obiektu, opinia wydana przez kuratora oświaty jest negatywna. Interwencja w Ministerstwie Edukacji Narodowej również nie zawsze przynosi efekt, co skutkuje koniecznością utrzymywania placówki i ponoszenia ogromnych kosztów z tym związanych, przy ciągłym pogłębianiu się luki oświatowej. Jednocześnie należy podkreślić, że realizowany przez dzieci obowiązek oświatowy w małych szkołach i nielicznych oddziałach nie przekłada się na lepsze wyniki osiągnięte przez te dzieci, pomimo, że dla nich nauczyciel ma dużo więcej czasu i możliwości pogłębiania ich wiedzy. Co więcej wyniki badań naukowych pokazują,

że dzieci w większych, kilkunastoosobowych oddziałach znacznie lepiej rozwijają się społecznie i osiągają lepsze wyniki w nauce.

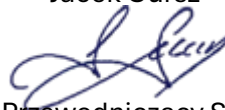
Z drugiej strony spora grupa samorządów, głównie tych zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie dużych ośrodków miejskich mierzą się z wyzwaniem wynikającym z dynamicznego napływu mieszkańców do gmin. Niestety nie zawsze wiąże się z tym wola zameldowania i odprowadzania podatków w nowym miejscu zamieszkania. Samorząd planując liczbę oddziałów, uczniów i nauczycieli w maju bieżącego roku, w sierpniu zderza się z masowym zapisywaniem dzieci do szkół przez nowych mieszkańców (niezameldowanych), co kompletnie rujnuje poczynione plany i zmusza do układania ich na nowo, pociągając za sobą konsekwencje finansowe dla budżetu JST.

Mając na uwadze powyższe kwestie wnosimy o:

1. Uproszczenie aktualnie obowiązującej procedury likwidacji szkół, w tym:
 - Wskazanie literalnie w przepisach prawa jakie determinanty warunkujące powodzenie procesu likwidacji są niezbędne do wykazania przez samorząd podejmujący się tego zadania oraz jakie dokumenty należy dołączyć, by uzyskać pozytywną opinię organu nadzoru, ponieważ aktualne przepisy są zbyt ogólne w tym zakresie i pozwalają wydać nie do końca odzwierciedlającą rzeczywistość decyzję,
 - Określenie w przepisach prawa dolnego limitu uczniów w oddziale, który pozwalałby na jego likwidację (znane są przypadki, gdzie oddział liczy zaledwie dwóch uczniów);
 - Liberalizację przepisów przekształcających małe wiejskie szkoły w filie większych szkół gminnych, które to mogłyby realizować obowiązek przedszkolny i szkolny w klasach I-III;
2. Uregulowanie kwestii planowania w oświacie – wyeliminowanie problemu zgłaszania dużej liczby uczniów do szkół z końcem sierpnia danego roku, który destabilizuje działania JST w kwestii organizacji oddziałów w szkołach.

Jesteśmy przekonani, że aktualnie jest najlepszy moment na przeprowadzenie jakichkolwiek zmian w zakresie zarządzania siecią szkół, co wiąże się z początkiem kadencji zarówno Parlamentu jak i samorządu lokalnego. Jeśli Ministerstwo Edukacji Narodowej faktycznie zauważa problem, to prace należy rozpocząć niezwłocznie. Wierzymy, że przywrócenie autonomii samorządom lokalnym w tym zakresie jest możliwe, a nawet konieczne. Szkoły samorządowe, jak sama nazwa głosi należą do samorządu, a więc powinny móc być przez niego swobodnie zarządzane, w oparciu o jasne procedury i uwarunkowania, przy świadomości potrzeby oferowania wysokiej jakości kształcenia, w nowoczesnych i wyposażonych placówkach. Opinia kuratora nie powinna blokować procedury, jeżeli pozostali uczestnicy dialogu społecznego popierają skonsultowane działania JST kształtujące sieć placówek oświatowych na jej terenie.

Jacek Gursz

Przewodniczący SGI PW